

MEGYERI EDIT TÜNDE

AKIK GYUFÁT ÁRULTAK

(REGÉNYRÉSZLET)

Kemény tél lett hirtelen, rettentő fagyokkal és hatalmas hóval. Szeretem a telet annak ellenére, hogy sok bosszúsággal jár. Például gyakran nem jönnek a buszok, ha pedig jönnek, akkor is nagy késéssel. Összetorlódnak az utasok, hangoskodnak, tolakszanak, mindenki fel akar fézni arra az egy járműre, ami éppen befut. Olykor olyan nagy a zsúfoltság, hogy maga a sofőr száll ki, aztán benyomja a busz ajtaját, ami nem tud becsukódni a kitüremkedő embertömegtől. Mikor végül sikerül ez a mutatvány, nagy nehezen elindul a busz. Szerencsére mi még pont sík terepen lakunk, Szőlős után kezdődnek a hegyek, máskülönben hiába is csuknák ránk a busz ajtaját, elindulni nem tudnánk. Az utakat fedő jégpáncél legalább tíz centi, azon hegymenetbe egyetlen jármű se mozdul. Ezt a korcsolyapályát akár egy nap alatt tudja a tél produkálni. Ha – teszem fel – éjszaka esik egy jó nagy hó, ami hajnalra megfagy, akkor azt délig úgy letapossák az autók, hogy nincs az a hókotró, ami lekaparná. De hókotró amúgy sincs, csak a tévében. A híradóban szoktuk látni, milyen serényen dolgoznak Budapesten, tisztítják az utakat, sóznak, miegyéb. Apámék ilyenkor keserűen odavetik:

– Soha a büdös életben nem lesz itt ilyen. A muszkának nem kell civilizáció. Mit neki hókotró, döngöljön meg a nép. Úgyis vagyunk elegen.

Én gyerek vagyok, jogosan örülök ennek a hókotró ügynek, mert addig is lehet az úttesten korcsolyázni, síelni, szánkózni, nem mellesleg az iskolába járás is akadozik. Néha eszembe jut, hogy ez a vastagon tömött busz, ha lesiklik az útról és a mély árokba borul, akkor a benne ülő emberek összepréselődnek majd, mint a szardíniák az olajos lében. Vagy ellenkezőleg, ha belénk jön egy teherautó, felfeslünk, mint a hal hasa, mikor apám belevágja a kést. Nézem, ahogy kibukkan a bél, kifordul a légbuborék, amit mindjárt kidurranthatunk, mint egy lufit. Sorban állunk a teraszon az unokatestvéreimmel, egymást követjük a durrantgatásban.

– Ezt nézd, milyen nagy a pukkanója. Erre ugorj rá!

Mi mind tudunk halat tisztítani. Apu megtanít, hogyan kell a hasa alján a lyukba akasztani a kést, és szépen felnyitni, aztán ügyesen kiborítani a

belet, kimosni a hasüreget. Fontos, hogy ne döfjük túl mélyre, mert akkor kiszakad a bél, és összepiszkítja a finom fehér húst. A halpikkelyt gyors mozdulattal kell lekaparni, szeretem a hangját, mintha fémes gitár pengene a kezem alatt, mikor pattog. Nem szabad túl nagy mozdulatokkal csinálni, mert akkor messze repül a pikkely, nehéz feltakarítani. Anyám nem pucol halat, ez a megegyezés itthon. Mindent megfőz, megsüt, kapál a kertben, tyúkot kopaszt, de vadat, halat nem szed szét, és a gombát is apám aprítja. Gombászni is járunk vele, tudjuk, hogy a fák mohás oldala északra néz. Mikor bemegyünk az erdőbe, mindig be kell tájolnunk, hogy ha elvesznénk, tudjuk, merre van a kifelé. Néha úgy érzem, apám egyedüli életcélja, hogy minket a túlélésre neveljen, mintha legalábbis a dél-amerikai dzsungelben élnénk, vagy a Kalahári-sivatagban, netán az Antarktiszon.

Pár éve síléceket kaptunk, és megtanított síelni. Azóta telente állandóan a sífutást nézzük a tévében. Képes vagyok órákon át figyelni, ahogy a futók hajtják magukat a havas dombokon. Az oroszok nagyon jók sífutásban, mindig ott vannak az élmezőnyben, a norvégok és más skandinávok között. Nézem, ahogy siklanak, kilépnek. Fenyőminta a lépés, fatörzs a siklás a hóban. Szinte érzem, ahogy ég a mellkasuk a jeges levegőtől. Ha közelít a kamera, látszik az arcukra fagyott takony és nyál. A hosszútávú sífutók, miután beértek a célba, gyakran összeesnek. Ilyenkor berohannak a pályára a segítők, és feltámogatják őket. Már mi is tudunk tíz-húsz kilométert menni, igaz, nekünk ehhez egy egész nap kell. Apu vigasztal minket, hogy neheztelt pályán megyünk, szűz hóban, ezt vegyük figyelembe. Ha csak teheti, tapossa nekünk az utat. Nagyon szeretek síelni. Érdekes módon ez az egyetlen dolog, amit legszívesebben egyedül csinállok. Hallgatom a hó sercegését, hallom a saját zihálásomat, ritmusosan töri a roppanó havat a bot. Elesen tépi a tudómet a levegő; egyszerre forró és metszően hideg. Nem szívesen engednek el magamban, de a kutyával néha mégis. Fut a kutya a nagy hóban, összefirkálja a fehér terepet, az én nyílegyenes utamtól jobbra-balra hurkokat rajzol a lábnyomával. Akkor jó, ha már elég messze vagyok a lakott területtől, összefolyik a nagy fehérség, lelassul az idő. Néha szinte megszédülök, mint aki a Holdon jár. Legtöbbször annyira be kell öltözni, hogy tompán hallok a sapka-kapucni fogságában. Arcom elé sálát kötnek, csak a szempillám csapkod a fagyban, amíg tud, mert a felszálló pára rövidesen ráfagy. Süketen és némán siklok.

Síelés közben nagyon kell figyelni, mert az ember valami furcsa okból elveszíti az időérzékét. Apám meséli, hogy a bűvárok is így vannak, ezért

mindenféle trükköket bevetnek, például párosával merülnek, hogy meg ne fulladjanak. Mert ha túl sok ideig csodálják a víz alatti világot, nem marad levegőjük feljutni a felszínre. Azon gondolkodom, hogy valószínűleg az eltompult érzékszervek okozhatják ezt az egész időzavart. Ha túl későn fordulok meg, nem érek haza sötétedésig. Azt már látom, hogy az életben minden így működik: nem szabad túl messzire menni.

Ahogy mondtam, apám folyton túlélő leckéket ad nekünk. Az más kérdés, hogy mindent ő sem tud kivédeni. Tavaly például hosszasan magyarázott, hogy a sífutásnál, ha a nagy fehér területen elveszteném az irányt, akkor próbáljak a saját nyomomban haladva visszajutni a lakott területre. Ez otthon, a meleg gyerekszobában nagyon nevetségesnek hat. Minden karnyújtásnyira van, tele igazodási ponttal: három méter jobbra, ugyanennyi balra. De kint a terepen, ahol egy idő után már nincs se épület, de még egy árva bokor vagy fa sem, egyszer csak összefolyik a jobbra és a balra. Ilyen esetekben legrosszabb, ha az ember pánikba esik. Apám szerint amúgy is minden katasztrófa melegágya a pánik. Egyszóval a mesészep szikrázó hóban nem is olyan egyszerű tájékozódni. Télen a nap pillanatok alatt lebukik a horizonton, és akkor aztán olyan gyorsan besötétedik, hogy megijedni sincs idő – ekkor lehet a saját nyomunkban visszafelé haladni. Kivéve, ha leszáll a köd. Vagy esik a hó. Vagy amikor, valami rejtélyes oknál fogva, egyszerre kerekedik hóvihár és köd, meg a naplemente – akkor hiábavaló minden okoskodás, mert az emberfia nem tudja, merre menjen.

Tavaly pont így jártam azon az első sífutáson, amire elengedtek egyedül. Nyilván elnézhettem az időt, a bűvárok hibájába estem. S ha nincs velem a kutya, talán akkor is megtalálnak a falvak között húzódó hómezőn, de így azért jobb volt.

Mikor rájöttem, hogy havazni kezdett, azonnal visszafordultam, de akkor már olyan ködös szürkület lett, hogy nem is voltam biztos az irányokban. Néztem a sítalpak nyomát, egy darabig láttam még valamit, aztán betemetett mindent a hó. A kutyát szólongattam:

– Tigris, Tigris, ne menj el!

Csokoládébarna vizsla volt, egy filmbeli kutyáról kapta a nevét. A sötétben jobban jártam volna egy fehér ebbel, mert Tigrisnek csak a szeme világított, mint Sir Arthur Conan Doyle regényében a Sátán kutyájának, amit azon a télen már elolvashattam. Hogy ne féljek jobban a szükségesnél, igyekeztem kalandnak felfogni az egészet. Legyen úgy, hogy ez egy angol láb, és tévelygek a ködben. Vagy én vagyok Amundsen, és épp felfedezem a

Déli-sarkot. De akár lehetek valami szánhúzó film szereplője is. A lényeg, hogy a kutyát ne tévesszem szem elől, ő meg az irányt. Végül sikeresen hazaértünk, mire teljesen besötétedett. Apám állt a mező szélén, és torkaszakadtából kiabált:

– Zsuzsika! Tigris, Zsuzsika!

Fényjeleket adott le a zseblámpájával, és nyakában volt a kukker, amivel, gondolom, már jó ideje nem látott semmit. Nem szidott le, saját magát hibáztatta, amiért elengedett, vagy nem adott elég alapos kiképzést hóviharra és ködre együttesen. Anyám már nem volt ilyen elnéző. Rettenetesen dühös volt, fejemre vizionált tüdőgyulladástól kezdve minden létező „jót”, apámat okolta, amiért belőlem is különcöt próbál nevelni.

– Az én nyakamra fogsz megint megbetegedni, hurcolhatlak orvostól orvosig. Beszélhet nektek az ember, hogy este van, ti csak azt mondjátok, hogy megvirradt.

A következő napokban sokszor előjött még a megmenekülésem. Apám dicsért, hogy bátor és okos voltam, mikor a kutyára hagytakoztam. Milyen jó, hogy velem küldte! A kutya az ember leghűségesebb barátja, megmentője, még a grizli medvével is szembeszáll a gazdáját védve. Anyámmal már kevésbé tudtak megbékélni. Hallottam, amíg fürödtem, hogy keményen szól hozzá. Ahelyett, hogy örülne, hogy nem fagytam meg, még képes szidni. Hány ilyen nőt látott már a Tiszánál, aki felpofozta a kimentett gyereket, miután az kis híján vízbe fulladt. Apám nagyon jól ismerte a természetet, sok veszedelmet látott, olyan volt, mint maga a Nagy indiánkönyv. Anyám sokszor fogta a lázas tenyerem, borogatta égő homlokom, ő más veszélyektől féltett. Nem értették egymást.

Mindenesetre ezen a télen megtanultam, hogy hasonló esetekben menedéket kell keresni, mint például bokor, szénakazal. Vagy neki állni hókunyhót építeni, aztán abban összebújni a kutyával, amíg el nem múlik a veszély. Mint az eszkimók. Mindez a tudás mások szemében nem sokat ért, hacsak nem sarkkutatók vagy szánhúzók, ami a Kárpátok lábánál rendkívül ritka, de apám fontosnak tartotta, és az esetemmel példálózva elretentő meséket mesélt az unokatestvéreimnek megfagyott hegymászókról és más hőökről, akik a világ felfedezése során elvesztették a csatát a természet nagy erőivel szemben.

Most tehát ismét ilyen nagy tél van, és én már túl vagyok egy életmentésen és egy csetepatén.

Szombaton nagyanyám elküldött minket a varrónőhöz, hogy hozzuk meg az elkészült szoknyáját, abban mehessen a másnapi istentiszteletre. Szerénke

nénihez szívesen mentünk, mert süket volt, és mi ezen roppant jól mulattunk, ráadásul megbámulhattuk a hallókészülékét. A nagy hó más finomságokkal is kecsegtetett, nevezetesen, hogy a falu végéig felváltva húzhatjuk egymást a szánon. Ilyen körülmények között alig járt jármű az utakon, szombaton meg még annyi sem. Futhattunk a szánnal az úttesten. Repült a szán, elég volt lefékezni. Arra ügyeltünk, hogy ha borulunk, az árokba boruljunk, mert ott a nyakig érő hó megvédett minden sérüléstől. Az úttestre viszont nem volt szerencsés becsapódní, a betonkeménységű jég simán betörte az orrunkat, vagy agyrázkódást okozott.

Szikrázó napsütésben indultunk útnak, lehetett délután két óra. Fél óra az út egy irányba, még akkor is, ha minden árkot megmérünk, ugyanennyi vissza. Sima ügy.

Pattog a szán a jégen, visítunk Erikával. Unokatestvérek vagyunk, sokat játszunk együtt. A távolban jön egy autó, időben kell fékezni, befordítani a szánkót, jó ritmusban húzni a kötelet, hogy fel se boruljon, de meg is álljon. Olyan ez, mint egy fagyos ringlispíl. Ha beborulunk az árokba, röhögünk hangosan, gurgulázva, a sapka összevissza a fejünkön, fürdünk a hóban. Egy idő után a kesztyű tenyér felőli oldalára vastagon ráfagy a hó, vessük, kaparjuk a másik kezünkkel, de hasztalan. Kár, mert a melegben majd teljesen leolvad, és visszafelé jól megfagnak az ujjaink a vizes kesztyűben.

Szerénke néniéknél disznóvágás van. Nem kell ezt nekünk mondani, látjuk a véres, sáros hótakaróból. Ott van a fekete folt a hóban, a perzselés nyoma. Eszünkbe jut a disznó füle, farka, érezzük a füstös, sós ízüket, öszszefut a nyál a szánkban. Míg leverjük a havat magunkról, azon tanakodunk, ki melyik részét szereti jobban a frissen vágott állatnak. Eszünkbe jut a családí adoma, amit minden disznóvágáson elbeszélnek. Hogy anyám, mikor még kislány volt, a disznótoron megkérdezte, mikor vágják le a következő disznót. Ezen aztán a felnőttek annyira nevettek, hogy könnyük csorgott. Anyám meg sértődötten húzódott vissza, nem értette mi van ezen olyan kacagni való. Azóta is megbántva érzi magát, mikor előjön a történet. Mi, gyerekek, ugyanúgy nem értjük, min nevetnek ennyire nagyszüleink, bár kezdjük sejteni, hogy bizonyos dolgok csak abban a pillanatban tréfásak, mikor elhangzanak, aztán soha többé nem lehet felidézni azt a hangulatot, amitől neveltségessé válik egy mondat. Elillan a perc.

Szerénke néni újságpapírba csomagolja nagyanyánk szoknyáját, szigorúan ránk bízva, hogy a nagy bolondozásban árokba ne borítsuk, mert a papír átázik, és a szoknya levárrásait éppen frissen vasalta. Szentül megfogadjuk,

hogy így lesz, közben bámuljuk a bőrszínű fülhallgatóját, olyan, mint egy nagy babszem, amit megrágott a zsuzsok, és úgy tették a fülébe. Vihogunk, amit persze ő észrevesz, de olyan jószívű és vígkedélyű, hogy velünk nevet és csak legyint ránk, úgy bocsát utunkra.

Szomorúan látjuk, hogy megint szakad a hó, nem lesz olyan verőfényes utunk visszafelé. De ebben is találunk valami jót, megpróbálhatjuk tátott szájjal elkapni a hópelyheket. Versenyzünk, hogy kinek mennyi sikerül. Most csak a járdán haladunk, a hó itt majdnem térdig ér. Látható, hogy az emberek egy nyomot tapostak ki, de nekünk ez nem elég, összevissza bukdácsolunk a kerítés és árok között. Egyszer csak ott van előttünk egy hókupac, ami eltorlaszolja az utat. Közelebb érve látszik, hogy rongyokat lepelt el a hó. Még közelebb érünk, és felismerem Manyikát, a szomszédunkat. Térdepel a hóban, vagy csak ül és nem tud felállni, nem is egészen értjük. Eltorlaszolja a járdát, meg kell kerülnünk. Köszönünk neki, aztán az árkon át kikerüljük. Már mászunk is ki az úttestre, nekünk nem jelent ez akadályt. Eszembe jut apám, meg hogy a hóban meg lehet fagyni. Szombat délután van, alig jár valaki az úton. Szétnézek, sehol senki közel s távol. Erika menne tovább, de én megállok, visszanézek Manyikára. Manyika továbbra is a hóban, nem mozdul semerre sem.

Ánya néni és Manyika a szomszédunk. Mióta emlékszem, ott laknak egy faházban, a domb tetején. Akácfás udvaruk van, alig látszik a fáktól a ház, meg aztán beljebb is van, mint az utca többi háza. Már tudom, hogy az az akácos a nagyapánké volt, vagyis még az ő apjáié, akit mi már nem ismertünk, mert meghalt a születésünk előtt. A fél utcában rokonok laknak: nagynénik, nagybácsik, unokatestvérek és mindenféle fajta családtagok bonyolult serege. Itt-ott a rokoni sort megszakítja egy nem rokon szomszéd. De Manyika és Ánya mások. Bár még soha életemben nem beszéltem velük, tudom, hogy nem közülünk valók. Valahonnan a hegyekből telepítették ide őket a kommunisták, mikor nagyapáméktól elvették a házat, és beleültették a testvérpárt. Nyomorékok, azt mondják mifelénk. És valóban, olyan a lábuk, mint az állatkertben a medvéknek, befelé fordul félkörben. Ettől aztán nagyon nehezen járnak. Ezenkívül egy szót sem tudnak magyarul, pedig állítólag már a háború óta itt élnek, vagyis legalább harminc éve. Huculok vagy ruszinok, ki minek mondja őket. Én tudok oroszul és ukránul, de Manyikát és Ányát nem értem. Anyám szerint azért, mert beszédhibások, és mások se értik őket, csak ők egymást. Az igazság az, hogy félek tőlük. Olyan átható kék szemük van, mint a boszorkányoknak. Nálunk mindenki barna szemű,

nem is igen van a magyarok között ilyen szemű ember. Azt mondják, hogy ezzel a szemmel verni lehet, ami annyit tesz, hogy képesek megbabonázni a szerencsétlen áldozatot. Csak sorvad, sorvad, egyik baj a másikat követi, míg végleg el nem enyészik. Ilyenről olvastam a Fecske-szigetben, de ott egy vudubaba kellett hozzá. A családom szerint Manyikáéknak elég a szemük, mert a hegyi emberek így tudnak varázsolni, pusztán a tekintetükkel. Annak ellenére, hogy félek tőlük, egyben sajnálom is a szerencsétleneket. Sokszor hallom, hogy egymással is veszekszenek, mindig dühösek, boldogtalanok, vicсорognak a világra. Faházban élnek, ahogy felénk csak a disznók, azok is a szegényebb családoknál. Erről nem beszélek otthon, gondolom, hogy haragszanak rájuk, mert elvették a nagyapám udvarát, akácfáit, házát elbontották.

Most mégis megtorpanok, kiadom az utasítást Erikának, hogy visszafordulunk Manyikáért. Nem nagyon akar, ő is fél a kékszemű szörnytől. De engem nem visz rá a lélek, hogy miattam fagyjon meg. Pár pillanat alatt ott is vagyunk, Manyika behavazva térdepel a hóban, nagy fehér komondorkutyára hasonlít. Megint köszönünk, hogy csókolom, habár nem igen érti. Mutatom, hogy üljön fel a szánra, hazahúzzuk. Nem mond semmit, csak nevet, mint aki bolond. Ettől még jobban megijedünk, összenézünk, hogy most mihez kezdjünk ezzel a felnőtellel, aki bolond, és ilyenkor nem lehet tudni, hogy ki van döntési kényszerben: mi, gyerekek, vagy a félkegyelmű öregasszony. Sokáig húzzuk-vonjuk, nem tud egyedül felmászni a szánra. Csak itt látom meg, milyen csonka a keze-lába, mintha kitekerték volna az óriások. Egyik járó babám végtagjai néznek így ki, miután meg akartam vizsgálni a törzsében lévő szerkezetet, kiteptem mindenét, és csak fordítva tudtam visszarakni.

Valahogy mégis felnyaláboljuk, és közös erővel a szánra rakjuk, szerencse, hogy van háttámla, mert nem bírná magát megtartani. Eleinte óvatosan húzzuk, kettőnk ereje kell, hogy meginduljon a szán. Félünk, hogy ismét árokba borul, és akkor aztán a Jóisten se szedi ki onnan. Az úttestre még annyira se merünk menni, attól tartunk, hogy nem tudunk majd a nagy súllyal időben lefékezni, és elcsap egy autó. Nehézkesen haladunk a hóesésben, az emberek a házaikban végzik a szokásos dolgukat, falun a szombat nagyon sűrű nap, nincs idő bámészkodni, az utca kihalt.

Manyika egyre jobban élvezi a szánkózást, mosolyog, aztán már kacag is fogatlan szájával, mi meg felbátorodunk, ezt biztatásnak vesszük, nekiiramodunk vele. Az jár az eszemben, hogy meglehet, soha életében még nem szánkózott, és már ezenkívül nem is fog, hadd repüljön hát vele ez a szán. Meg olyasmire is gondolok, hogy mikor még gyerekek voltak Anyával, lehet,

hogy a nagy hegyekben volt nekik szánjuk, és boldogok voltak, nem olyan nyomorult zsémbesek, mint ebben az idegen faluban, a sok idegen emberrel, akik őket ki nem állhatják, és valami rettenetes nyelven beszélnek. Mire ezekkel az eszmefuttatásokkal végzek, már haza is értünk. Szaladok fel a lépcsőn, kiabálok, hogy anyu-apu. Hallom, jön anyám, na mi van már, merre mászkáltál megint ennyi ideig? Lélekszakadva magyarázom Manyikát, meg a hóesést, meg hogy ne haragudjon, ha rosszat csináltunk, de félttem, hogy megfagy a hóban, tudom, hogy biztosan nem szeretik, de én megsajnáltam, nem volt szívem ott hagyni. Anyám kapja a mellényt, kendőt, posztócsizmát, már kint is van. Összezsapja a kezét, dicsér minket, hogy milyen jóra való gyerekek vagyunk Erikával, nem hagytuk megfagyni az öreg Manyikát. Manyika is kacag, de továbbra se mond egy szót sem. Anyám elérzékenyül, a nevetése könnyekkel vegyül, ukránul magyaráz Manyikának. Most már hárman húzzuk-vonjuk az öregasszonyt, egyenesen be a faházba, az akácos kellős közepére, ahol régen, egy másik világban dédnagyapám pipázott.

A nagy kalandból Erika egyenesen hazaindul, mert lesz kapsz, hogy a kelteténél tovább maradt. Elköszönünk egymástól, micsoda jó nap volt ez is.

Bent a házban anyám már mindenkinek elmondta a hőstettet, Manyikát, az egészszet részletesen leírja. Aztán nekem magyarázzák, hogy a mi családunk nem haragszik se Anyára, se Manyikára. Őket ugyanúgy nem kérdezték meg, mikor egy teherautó platóján meghozták, hogy akarnak-e ebbe a magyar faluba költözni, rokonok, barátok nélkül. Itt hagyták őket a maguk testi és szellemi fogyatékoságával. Meglehet, a mai napig nem fogták fel, hogy mi történt velük, azt meg végképp nem tudják, hogy az a mi jussunk, amiben laknak. Mi meg nem mondjuk nekik.

Délután már nem megyek semerre sem, befekszem a jó kis vackomra, az ágyam a radiátor mellett, kezemben az éppen aktuális regény, egészen estig olvasok. Rengeteg könyvünk van, mégis mindig attól félek, hogy ha ezt az egy könyvet befejezem, még egy ilyen izgalmasat nem találok. És ez így megy könyvről könyvre. Aztán megint találok egy jót, ami még az előzőnél is jobban lebilincsel, nem győzöm falni a lapjait, nehezen teszem le, semmi mást nem akarózik csinálni, csak olvasni megállás nélkül. Egyedül a tanulást nem akadályozza az olvasás, mert tanulni legalább annyira szeretek, mint olvasni. A házimunkához viszont már sokkal kevesebb kedvem van, fel nem foghatom, minek kell ilyen gyakran port törölni, vagy miért ne lenne jó helye a ruhámnak a szék karján akár egy évig is. Anyám mégis ezekkel üldöz, különös érzékkel eltalálja a pillanatot, amikor a regénybeli

történet a legizgalmasabb pontjára hág, nekem mindig pont akkor kell valami halaszthatatlan dolgot elvégezni. Ellenállásnak semmi értelme, jobb, ha azonnal megteszem, mert különben olyan hosszú fejmosás és szentbeszéd vár rám, ami legalább kétféjezetnyi időt elvesz tőlem. Most éppen Verne-lázban égek. Elsőnek a tévében láttam a Nyolcvan nap alatt a Föld körül, és akkor kedvem támadt elolvasni. Megkérdeztem anyut, aput, hogy megengedik-e, nekem való-e már az a könyv, és áldásukat adták. A nappaliban lévő könyvekhez nem nyúlhatok. Ott vannak a tudományos könyvek, művészeti albumok, verseskötetek és más sorozatok, mint például a világirodalom remekművei. Rengeteg könyv, útleírások, enciklopédiák, idegen nyelvű kötetek. Ezeket majd mind elolvasom. Aztán könyvek vannak még az én és a szüleim szobájában. Anyám kénytelen volt bezsúfolni újabb két könyvespolcot, hogy az új szerzeményeknek legyen helyük. Folyton beütöm a lábujjamat a könyvespolcok lábába, mert hiába nagy az a szoba, már annyi minden van benne, hogy alig lehet elférni. Portörlekskor ágaskodok, lábujjhegyezek, mert nem érem el ezeket a se nem alacsony, se nem magas könyvespolcokat. Székre állni túlzás, anélkül meg kényelmetlen. Szűkek is, pont egy könyvnyi szélességükkel meglapulnak a fal mellett. Ettől aztán olyan ingatagok, apám ékeket rak a lábuk alá, hogy ránk ne dőljenek egy óvatlan pillanatban. Mindenesetre könyvektől roskadoznak, csak a legfelső polcokon jut némi hely egy-egy vázának vagy egyéb dísztárgynak. Amikor letöröm őket, megfigyelem a köteteket. Némelyik színes, fényes új regényről úgy gondolom, hogy nekem való, aztán kiderül, hogy nem. Máskor régi, ütött-kopott példányról meg azt mondják, hogy na, ezt olvassam el, ez biztosan tetszeni fog. Vannak szerzők, akiktől egy egész sor könyvünk van, mint például az én mostani kedvencemtől, Verne Gyulától, aki igazából Jules Verne. Az ő példáján elmesélik a szüleim, hogy száz évvel korábban, vagy talán nem is olyan régen, még lefordították a magyarok is a neveket. Így lett Jules-ből magyarul Gyula. Aztán ezzel felhagytak, mert rájöttek, hogy nem lehet minden nevet összevissza forgatni a világ összes nyelvére, hisz akkor csak marhaságok jönnek ki. Szegény Verne már így is áldozatul esett.

Ezt a név dolgot én nagyon is átérzem, mert a mi magyar neveinket se tudják az oroszok kimondani, ezzel állandóan gondunk van. Tekerik jobbra, tekerik balra, a Bélából Adalbertet, a Zsigmondból meg Zigmundot csinálnak. Az osztályunkban Imre járt a legrosszabbul, mert belőle Emerik lett, ami olyan, mint egy mekegés, mindenki röhög rajta. Vagy ott van például Tünde, amilyen betű nincs is az orosz ábécében, belőle Tjunde lett, amit Tundrának

csúfolnak a gyerekek. Az Annák, Mihályok, Mariannák jobban járnak, nem kell magyarázkodniuk, alig változik valami a nevükben. A másik a családi név, az aztán még egy tortúra. Szerencse, hogy nem gyakran váltunk iskolát, mert magyarázhatnánk, hogy kit hogy hívnak. A Fehérekéből Feger lesz, a Győriekből Gyevri. Nem bírnak a neveinkkel mit kezdeni, dühíti őket, hogy értelmezhetetlenül, idegenül cseng mindegyik. Fáj nekünk hallani, hogy megrágnak a nevünket és visszaköpik megnyomorodva. Nagypám elborzadva mondja, hogy Ferencnek született, a csehek átnevezték Frántyiseknek, és az oroszok még megtoldották egy apai névvel, lett belőle Frántyisek Gáspárovics. Szegény Ferenc.

Most elgondolkodom, hogy vajon mi lehet az orosz neve Györgyinek. Irénkének Irina, azt tudom, és a Julisé is Júlia, mert ezeket a neveket már ismerem. De Györgyi, na, azt fogalmam sincs, hogy fordították le. Ezt meg kell tudnom, máris furdal a kíváncsiság.

Mellesleg Irénkééknél volt egy szörnyű esetem.

Itt laknak a mi utcánkban, pár házzal arrébb. Az apukája cipész. Csendes embernek ismertem, nagypámmal gyakran jártunk hozzá, mert nagypám nagyon nagy gondot fordított a cipőire. Folyton bokszol, fényez, tisztogat, és ő az egyetlen a családban, aki mindig kaptafán tárolja a lábbelit. A mániája a cipő. Fogalmam sincs, honnan hozza ezt az egészet, de ezzel a cipő üggyel minket is kiüldöz a világból. Mindenkinék a lábát vizslatja: megfelelően van-e a cipő tisztítva, ne adj Isten sáros, vagy csak vízzel lett lemosva, és boksz nem is érte a bőrt. Ez esetben jöhet a fejmosás, hogy látszik rajtunk a kommunista nevelés, a kommunisták igénytelenek, koszosak, azoknak bármi jó, rosszabbak az állatnál. Mindez azonnal következik egy sáros cipőből. Ha esetleg a cipő tényleg csak vízzel lett megmosva, és semmi bőrápoló nem került rá, akkor hasztalan is tagadni, árgus szemével azonnal felállítja a védhetetlen diagnózist. Ezeknél nagyobb gyalázat már csak a letaposott kérgű cipő, vagy a lejárt, be nem vasalt sarok. Hiába lakik nagypánk a szomszédban, mi nem merünk hozzá csak úgy átvágtatni akármilyen slampos lábbeliben, mert azt ő nem nézi jó szemmel. Ha úgy hozza a sors, még este is neki kell állni cipőt bokszolni, csak azért, hogy átvihessünk neki az elkészült vacsorából egy tányérka kóstolót. Az étel lehet ízetlen, de a cipő nem lehet vikszolatlan, ez a szabály.

Nagypám hosszasan elbeszélget Sándor bácsival, a cipésszel, én nem nagyon értem az ő párbeszédjüket. De tetszik nekem a cipésműhely, a sok kaptafa, mindegyik más formájú és méretű. Átható ragasztószag van. Néha

várnom kell akár egy órát is, Sándor bácsi kalapál, forgat a kezében egy talpatlan cipőt, fura így látni a felső részt, talp nélkül. Mintha egy háztető lenne ház nélkül, vagy valami kibelezett állat, aminek belelátni a belsejébe, mert az alsó része hiányzik. Szögek a fogai között, vastag bőrkötény, kopasz feje fénylik, akárcsak nagyapámnak. Kalapál és dúdol, ügyet se vet rám, nem fél, hogy lenyeli a szegeket nótázás közben. Nyáron nagyon szép sarut készített nekem sötétbőrűből, vastag bőrtalpra. Úgy csúszik az a bőrtalp az aszfalton, mint a korcsolya, óvatosan kell benne járni, hogy el ne essek.

Ezen a nyáron a saru volt a divat, mindenki arra vágyott. Boltban persze ilyesmit nem lehet kapni, a mi országunkban nincs is olyan fogalom, hogy divat. Egy szezonban van háromféle cipő, és mindenki abban jár, punktum. Anyu viszont járhatja a Nők Lapját, abból nagyon is jól lehet tájékozódni, hogy mi a menő a nagyvilágban. És ezen a nyáron a saru volt a menő. Igaz, hogy rohadtul vágta a lábamat, ahogy felkötöztem jó szorosan, meg aztán lépten-nyomon le is csúszott, de azért, mint minden szerencsés, aki egy ilyet birtokolt, én is ebben parádeztam.

Legutóbb viszont teljesen máshogyan láttam Sándor bácsit. Átküldtek anyám csizmájáért, amit a cipész megsarkalt, és én örömet mentem is, azt reméltem, találkozom Irénkével is; mindig szerettem belesni mások életébe. A kapuban már feltűnt a bentről jövő zaj, mintha csapkodtak volna, egy fazék csattant a kövön. Kicsit megtorpantam, hallgatóztam, de csend lett, arra gondoltam, hogy Sándor bácsi kalapálhat, vagy valamilyen gépét kapcsolta be, az nyivákol ilyen elhalóan. Aztán már ott álltam a konyhájukban, az ajtón belül. Nagy hangzavar volt, a mindig csendes Sándor bácsi menydörgött, veszekedett Margit néniel, Irén is ott kiabált a spórnál, meresztgette a szemét, a száját meg akkorára tátotta ordítózás közben, hogy láttam a manduláját. Nem értettem, miért nem hagyják abba, hiszen látják, hogy ott vagyok, de csak dühösen rám-rám néztek, én meg sóbálvánnyá változtam, mint Lót, nem tudtam, mitévő legyek. Irént bámultam a megdagadt manduláival, ahogy az apjára ordít, szinte rikácsol, de nem tudtam felfogni, hogy mit, csak azt, hogy ez ordít az apjával. Engem ezért agyonvernének, de nekem eszembe se jutna anyámmal vagy apámmal kiabálni. Margit néni sírt keservesen, az asztalnak támaszkodott. Sándor bácsi az öklével verte az asztalt, és egyre azt harsogta, hogy

– Szétbaszom azt a hülye fejét!

Amire Irén azt válaszolta:

– Majd szétbassza az a magáét, csak sokat járjon a szája. Az olyan, hogy nem fogja tűrni, hogy maga neki pofázzon.

Ekkor én megszólaltam:

– Csókolom, Margit néni. Anyu elküldött a csizmáért, itt a pénz a táskában.

Margit néni felemelte a fejét, rám nézett, de csak, mint egy hülyére, nem is válaszolt. Aztán Sándor bácsi rám rivallt:

– Nincs itt most semmiféle csizma, indulj haza te is az anyád picsájába.

Nem tudtam, hogy ez most tényleg nekem szól, mert mi nem beszélünk így egymással, pláne nem beszéltek nálunk így egy gyerekkel. Csak pislogtam az ajtó mellett toporogva.

– A csizma... azért küldött anyuka... kell neki a csizma, ha kész...

– Zsuzsika, szaladj most haza, majd én átviszem később a csizmát – mentett meg Irén.

Kihátráltam, teljesen feldúlt lelkiállapotban. Még hallottam, hogy bútorok zuhannak, talán egy széket vágott oda valaki, tompa puffanások hangja szűrődött ki. Félve léptem ki a vasajton, nem tudtam, mihez kezdjek ezzel a helyzettel, hogy mondjam el otthon. Lehet, hogy leszidnak, amiért bementem. Megtanultam, hogy legjobb, ha az ember semmit nem tud és nem lát. Ha egy gyerek óhatatlanul megpillant valamit a felnőttek világából, akkor még őt szidják meg, nemhogy magukra haragudnának. Ezzel a nehéz szorongó szívvel baktattam hazafelé. A dolgot eltitkolni nem lehet, mert a csizma nincs nálam, erre valami magyarázatot kell adni. Hazudni semennyire se tudok és nem is akarok, ez meg se fordult a fejemben, vagyis elő kell adni az igazat. Visszanéztem Irénkéék szegényes portájára, a sötét konyhára gondoltam és a csúnya beszédre. Milyen furcsák az emberek, a világban a világ szabályai szerint járnak-kelnek, aztán bezárják az ajtót, és a négy fal között átváltoznak egy másik emberré.

